

dek, emberiek, igazak, bölcsek voltak a szavai és réttetés nélkül nézett szembe étellel és halállal.

Most az ő koporsójához hoztuk el szeretetünket és bucsunkat:

Frigyes Béla, kedves barátunk, — Isten veled!

Frigyes Béla.

Frigyes Béla gyakorlati jogász volt — ügyvéd, majd a Budapesti Áru- és Értéktőzsde jogügyi titkára, végül főtitkára. Gyakorlati jogász volt, ámde azok közül, akiket nem elégít ki az egyes ügyekkel való foglalkozás, hanem él a kiolthatatlan nosztalgia az egyes eseten túlmenő általános jogi elvek, az elmélet megismerése és művelése iránt. Az elméletet is művelő gyakorlati jogásznak csak a legritkább esetben adatik meg, hogy epochális műveket hagyhasson maga után; nem építheti fel a jogtudomány palotáját, legfeljebb egy-egy oszlopot faraghat ki hozzá.

Frigyes Béla irodalmi termése terjedelemben nem túl nagy. Mégsem könnyű az ő írásait áttekinteni. Csak egy-két dolgot tette félre — talán ebben is az ő nagy, nemcsak kifelé nyilvánított, hanem szívből jövő szerénysége nyilvánul meg, vagy pedig az az érzés, hogy az Ő igazi erejét és alkotóképességét nem ezek a kisebb dolgozatok reprezentálják méltóan. Így az anyag, amit ez a megemlékezés feldolgoz, nem tarthat teljességre számot.

Mindjárt első szemlélésre is egy körülmény tűnik fel: aránylag kevés a kiterjedelmű cikk és sok a nagyobb terjedelmű, tanulmányzámba menő, külön füzetben megjelent dolgozat. Tárgyuk meglehetősen változatos. Egységessé teszi őket a mindenkor egyenletes, világos, mindamelletts kicsiszolt, műgondra valló stílus. De kimutatható Frigyes dolgozataiban ennél mélyebbre hatoló közösség is. Frigyes dogmatikus jogász volt, ámde nem volt egyedül és kizárólagosan dogmatikus. Mint minden vérbeli jogászbán, ott élt benne a kétely, vajjon mennyiben viszi előre a jogi dogmatika az igazság kutatását és megtalálását. Épen ezért dogmatikus dolgozatai is mindenkor számot vetnek a kérdésnek nem csupán jogi, hanem egyéb életbeli vonatkozásaival is. Külön is foglalkozik a módszertan kérdésével egy 1918-ban tartott előadása „A jövő jogtudományának néhány alapvető kérdéséről”. Bár védelmére kel a dogmatikának, a vele szemben minduntalan felbukkanó igaztalan támadásokkal szemben, mégis hibájául rója fel, hogy öncéllá növi ki magát, az egész jogtudomány helyét akarja elfoglalni és az őt megillető szerepnél és jelentőségénél sokkal nagyobb igényel a

magá számára. Frigyes a jogalkotás tudományának megteremtését sürgeti és igen érdekesen foglalkozik ennek a tudománynak egyes problémáival.

Mint dogmatikus jogászt eleinte a kötelmi és családi jog kérdései foglalkoztatták. 1914-ben jelent meg „Észrevételek a Polgári Törvénykönyv kötelmi jogi részéhez” c. tanulmánya (Grill, 66 old.). Sorra megy az 1913. évi tervezet 707—1081. §§-ain és mondhatni, mindegyikhez van egy-egy találó, talpraesett megjegyzése. Talán legjellemzőbb az az indítványa, amelylyel füzetét kezdi: „Kifejezendő volna az az egyébként vitán felül álló elv, hogy nem lehet kötelem tárgya oly szolgáltatás, amely a hitelezőre nézve komoly jogi érdekekkel nem bír. Kimondandó volna az is, hogy az ezen szabály ellenére kötött szerződés semmis.” Az azóta annyiszor emlegetett „Interessenzjurisprudenz” gondolata csendül ki ezekből a szavakból. Ugyan-ebbe a tárgykörbe vágnak Frigyesnek „Az írásbeli szerződés mellett létrejött szóbeli megállapodások hatályossága a második Tervezet szerint” (Jogt. Közl. 1914. 260 old.) és „A teljesítés előzetes megtagadása” (Magyar Jogélet 1915. 32. sz.) című dolgozatai. A klasszikus kötelmi jog problémáihoz csak évek múltán tért vissza két, a Grossschmid-glossza keretében megjelent dolgozatával: „Részben önokozta kár” (I. köt. 305.—316. old.) és „Káranszerzés” (u. o. 316.—324. old.).

Családjogi értekezései közül időrendben korábbi „A vétkes házasság közszerzeményi igénye” c. dolgozata (Magyar Jogélet 1914. május 2. és 9. sz.). Az 1913. évi javaslatnak avval a rendelkezésével foglalkozik, amely szerint a házasságtörő nő közszerzeményi igényét elveszti. Frigyes különböztet egyrészt azok között az esetek között, amidőn a házasságtörő félnek magának része volt a közösen szerzett vagyon létrehozásában, másrészt azon esetek között, amidőn a feleség maga nem dolgozott és így a közszerzeményi juttatás reá nézve valóban ajándék jellegével bírt. Másik családjogi dolgozata Frigyesnek „A házasságkötési jog korlátozása” címmel a Jogt. Közlöny 1918. évfolyamának 218. oldalán jelent meg. Igen érdekesen foglalkozik avval a kérdéssel, hogy az eugenikának melyek lehetnek kihatásai a házassági jogra.

Irodalmi tevékenységének megkezdése után röviddel kitört a háború és ekkor Frigyes irodalmi működését is nagymértékben foglalkoztatták a háborús, majd a háború utáni válságjog kérdései. Idevágnak következő dolgozatai: „A háború folytán beállott jogállapot néhány vitás kérdéséről” (Magyar Jogélet 1914. 36. sz.); „A hadbavonult lakásbérletének felmondása” (U. o. 1915. 15. sz.); „A háború előtt kötött, a hitelezőre terhes szerződésekről” (Jogt. Közl. 1915. 235. o.) amellyel a gazdasági lehetetlenülés kérdését, amelyet a gyakorlat addig csak egynéhány

szerződéstypus keretében ismert fel, általános alapokra kívánta helyezni. Nagyobb szabású dolgozata ebből a tárgykörből: „A háború hatása a szállítási szerződésekre“, amely előbb a Magyar Jogélet 1917. évi 10—14. számaiban, majd utóbb a Magyar Jogélet könyvtárának 9. füzeté gyanánt külön is megjelent. Frigyes itt több oly helyes gondolatot vet fel, amelyet a bírói gyakorlat csak utóbb fogadott el, (a ruinozítás kérdésének kikapcsolása, gazdasági lehetetlenülés koncedálása háború alatt létrejött ügyleteknél). Ugyancsak nagyobb terjedelmű tanulmányt publikált Frigyes a háborús jog egy másik alapvető kérdéséről „A vételi szerződések átruházása“ címen. (Keresk. Jog 1918. 99. és 116.) Arra az eredményre jut ugyan, hogy a fennálló jog szerint a vételi szerződések átruházása lehetséges, gazdasági szempontokból azonban kárhozthatandó és ezért a kérdés írott jogszabállyal való szabályozását sürgeti.

Amidőn az infláció felvetette a valorizáció jogi problémáját, Frigyes az e kérdés körül kifejlődött irodalmi vitának még igen korai stádiumában szállott sorompóba a valorizáció érdekében. Valorizációs tanulmánya előbb „A pénztartozások átértékelése“ címen a Jogtudományi Közöny 1923. évfolyamában, majd „A pénztartozások valorizálása“ címen ugyanabban az évben külön is megjelent. Tudjuk nagyon jól, hogy a valorizáció melletti harcot nálunk elsősorban a jogirodalom vitta meg és ebben Frigyes dolgozatának igen előkelő szerep jutott. Bőséges történeti bevezetés után előbb azokat a „légüres térben mozgó“ jogi szempontokat fejt ki, amelyek a valorizációt elkerülhetlenné teszik, viszont nem huny szemet azok előtt a szempontok előtt sem, amelyek 100%-os valorizációt kizárttá tesznek. „Amint a mai papirkorona nem egyenlő a békebeli aranykoronával, úgy nem egyenlő avval a mai aranykorona sem.“ Érdekes a végső konklúzió, amelyre Frigyes jut: „A valorizációs mértékét nem az egyes eset körülményei szerint, hanem sematikusán, foglalkozási és gazdasági ágak szerint kell megállapítani.“ Ezt az utolsó konklúziót a későbbi jogfejlődés nem fogadta ugyan el, minden egyéb kérdésben azonban Frigyes nézetei bizonyultak helyeseknek. Ugyanebbe a tárgykörbe vág „A valorizációs javaslat“ c. cikke (Keresk. Jog 1925. 148. 1.).

Frigyes irodalmi működésének jelentős része esik a tőzsdei jogra. 1922-ben dr. Zerkovitz Zsigmonddal együtt adta ki kommentárját a Budapesti Árú- és Értéktőzsdének a pénznekre és külföldi kifizetésekre vonatkozó szokásairól. Lapunk 1925. évfolyamának 203. oldalán publikált egy dolgozatot a módosított tőzsdei árúüzleti szokásokról; a Közgazdaság és Pénzügy címmel annakidején megjelent melléklapunk 1933. évfolyamának 137. oldalán a tőzsdei szokványok reformjáról írt. Ugyancsak tőzsdei kérdésekről dolgozott az Uj Idők Lexikona,

valamint a Révay-féle Kereskedelmi, Pénzügyi és Ipari Lexikon számára. De ezeknél a dolgozatoknál is jelentősebb volt névtelenül végzett kodifikációs munkálkodása, amelyet a tőzsde szokványainak, mondhatni az egész tőzsdejognak átalakításával végzett és amelynek eredményei évek hosszú során keresztül irányadók lesznek ebben a speciális joganyagban.

Essék egynéhány szó Frigyes publikálatlan teoretikus tevékenységéről is. Ide tartoznak a Civiljogászok Vitatársaságában tartott előadásai, amelyek közül kettőre emlékezünk. Az egyiket az osztrák Oberster Gerichtshof valorizációs teljesülési határozatáról tartotta 1923-ban vagy 1924-ben. Másik előadása a kötelmi jogok abszolút védelméről szól (1928.). Visszamaradt íratai között egy teljesen kész németnyelvű dolgozata van „*Neue Wege des wirtschaftlichen Aufschwunges*” címmel.

Végezetül engedtessek meg egypár szubjektivebb megjegyzés is. Frigyes Bélát mi elsősorban mint a magyar jogtudomány értékes munkását paréntáljuk el. Bennünket azonban szorosabb szálak is fűztek hozzá. Ő egyik alapítója volt a Civiljogászok Vitatársaságának, amely utóbb életrehívta a Polgári Jogot és főmunktársa volt ennek a lapnak az első számtól kezdve. Elszorul szívünk; Frigyes Béla az első, akit a halál vitt el sorainkból...

Dr. Vági József.

Kisleéli Szalay Zoltánt a Kormányzó úr Ófőméltósága a m. kir. kormányfőtanácsosi címmel tüntette ki. Örömmel emlékezünk meg erről a kitüntetésről, mert Szalay lapunknak régi főmunkatársa és mint az Országos Ügyvédszövetség ügyvezető főtitkára, majd alelnöke, meggyerő egyéniségével, kiváló és fáradhatatlan szervező erejével nagy érdemeket szerzett az Országos Ügyvédszövetség országos kiépítése, a vándorgyűléseknek és az országos ügyvédi értekezleteknek, mint az ügyvédség parlamentjének, megszervezése tekintetében.

IRODALOM.

Dr. Takács György: Rendszeres magyar pénzügyi jog. *Dr. Takács György* egyik legtermékenyebb művelője a magyar pénzügyi jognak. Legújabb művében az egész magyar pénzügyi jogot rendszerbe foglalva tárgyalja „Rendszeres magyar pénzügyi jog” címen.¹⁾ Hogy rendszerét felépíthesse, analitikai vizsgálat alá veszi a pénzügyi jog alapjait Az „*adóeszméből*” indul ki, mely szerinte az emberi együttélés ösztönös termelvénye, maga

¹⁾ Rendszeres magyar pénzügyi jog. Budapest 1936. Grill Károly könyvkiadóvállalat kiadása.